

התערוכה "ובליבה חומה" עוסקת בשאלה האם גדר טובה מייצרת שכנות טובה? **Good fences make good neighbors?** או אולי להפך, מונעת מאיתנו לראות ולפגוש את האחר, את השכן? שמונה אמנים הוזמנו ליצור עבודות חדשות, שתשולבנה בחומת מוסררה. מדובר ב"חומה נשכחת". חומה נמוכה, מצופה אבן, כמעט בלתי נראית לנהגים החולפים על פניה, ואף על פי כן - מדובר בחומה שהסיפור שלה הוא הסיפור של ירושלים החדשה והחצויה, או של ירושלים המאוחדת לנצח נצחים כל אדם והבחירה שלו.

תחילתה של החומה בסופה של מלחמת העצמאות, ב-48, כאשר משה דיין ועבדאללה א- תל נפגשו באחד מבתיה הירוסיים של שכונת מוסררה. הם מתחו בעפרונות עבים קווים על מפה ותחמו את השטח שלימים יקרא "שטח ההפקר", השטח שמפריד בין מזרח לבין מערבה, ואיננו בשליטת אחד הצדדים. הקו האדום שסימן דיין עבר בתואי רחוב הע"ח, אך החומה שתחמה את השטח הישראלי נבנתה בתוך שטח ההפקר, מספר מטרים ממזרח לרחוב הע"ח.

הפסקת האש "הזמנית" נמשכה 19 שנה והקו הזמני הפך לגבול קבע בין שתי המדינות, בחלקו הוצבו גדרות תיל ובחלקו חומות בטון גבוהות. מוקשים פוזרו בשטחי ההפקר וכל הנכנס סיכן את חייו. מיד אחרי 67 נפלו החומות והשטח המאיים היה לשטח של חיבור ושל חיים - מרחב אזרחי חדש שמוקם על חורבות בתים הרוסים. האזור לא עבר תכנון - הוקם מתוך הצרכים והאפשרות של הרגע, העכשיו. באסטות אבטיחים לצד שווקים, מסעדות פועלים ומאפיות הפתוחות ללא הפסק, חיי לילה תוססים שלזמן קצר היו מרכז הבילוי של העיר. תמימות מתוקה שלא תחזור.

במקביל לפעילות הספונטנית, הזמינה עיריית ירושלים תוכנית מתאר מהאדריכל משה מרגלית. מטרת התוכנית היו להשליט סדר בכאוס ולפתח תשתיות נחוצות.

מרגלית ואנשי משרדו בחרו להתייחס למרחב כאפשרות לחיבור בין שני צידי העיר, בתקווה שאדריכלות של שלום תייצר גם אווירה של מפגש ושיח. בתוכנית שהציגו יצרו שלושה צירי רחוב המחברים בין מזרח ומערב, מאפשרים מעבר ללא תחושת גבול: טיילת על חומה מוגבהת ובה שבעה שערים, המקשרת את רחוב הנביאים עם שער שכם, כביש שקוע ומעליו מבני ציבור המיועדים לתושבי שני הצדדים, אקוודוקט מים, שוק רוכלים ועוד. אך האידיליה הזאת לא עמדה במבחן המציאות ולא תאמה את רצונם ואת צרכיהם של התושבים במערב העיר.

בשנות ה-80 מוסררה כבר לא אותה שכונת עוני מוכת צרות שהיתה - הפנתרים שיצאו ממנה בשאגה הביאו לכך שקולם של תושביה ישמע. נציגי התושבים טענו שהתוכנית אינה מביאה בחשבון את רצונם להמשיך לחיות בבטחון הקהילתי שאליו התרגלו במשך השנים גם כשהיו תחת איום של ירי צלפים והפגזות. תחושת הבטחון האישי והקהילתי היתה גבוהה בשל היותם סגורים מכל עבר - ואותה רצו לשמר. כשוותיקי השכונה נזכרים באותן שנים הם חוזרים לכך שדלתות הבתים מעולם לא ננעלו...

טענות אלה הביאו לשינוי התוכנית - הטיילת על החומה נעשתה חומה נמוכה שעוברת על תוואי הגבול כמעט בדיוק. מצפור תומר², הוא תזכורת כואבת לאותה תוכנית, נמצא במקום שבו היתה אמורה להיות העלייה לטיילת התצפית. את שבעת השערים שתוכננו לחומה - סגרו בקירות בטון ואבן...

מאז הוקמה החומה חלפו יותר מ-30 שנה, רבות מאבני הציפוי החלו נופלות, והבטון והסדקים שמתחתן נחשפים. השלמת האבנים החסרות בחומה יכולה להקרא כפעולת השלמה עם מצב קיים כשבאותה נשימה זו קריאה להתבוננות מחודשת במציאות ובחומות אותן בנינו סביבנו

¹ Aharon, M. Is Public Space Possible? On Violence and Territoriality in Med Cities. Submitted to Territory, Politics, Governance. (2014)

² מצפה תומר - ע"ש רש"ט תומר מרכזי, שוטר שמנע בחייו פיגוע התאבדות באפריל 2002

ובליבה חומה

אמנות בשטח ההפקר

marklevi.com
ניצול: 2017

מוסללה
muslala.org

מוסללה: העבודות נוצרות כחלק מפעילותה של קבוצת "מוסללה" (ע"ר) אשר בוחנת את מציאות קוי התפר בירושלים בניסיון להוסיף, להתערב ולשנות - מתוך מודעות אל סביבה מורכבת, מקוטבת וכאוטית, בה צלקות ההיסטוריה מעצבות את פני היומיום, בין פנתרים שחורים, קירות אבנים ופסטורליה של שכונת גנים. האמנות והיצירה ברחובות קוראות ליצירת דיאלוג, הזמנה פתוחה למסע-מחקר חווייתי שונה ומשתנה.

מוסללה
muslala.org

העבודות

- 1 **גודר לשון** \ טליה טוקטלי \ זכוכית, אבנים, אור
- 2 **אומפלוס** \ פיטר יעקב מלץ \ בטון לבן
- 3 **שיירת גמלים** \ תמר פייקס \ קרמיקה, צבע אקרילי
- 4 **מראה-מראה** \ רוני ברקאי \ מראה, בטון
- 5 **עניינים של צבע** \ נעה ארד יאירי \ בטון, גבס פולימרי, מסמרים
- 6 **חתך גאולוגי** \ קתרינה קנייפ וזהר גוטסמן \ ברונזה
- 7 **פלטטר** \ אפרת איל \ קרמיקה
- 8 **lego-Land** \ דפנה ילון \ אדמה

עבודות נוספות על החומה

- A **אין-איש** \ נעה ארד יאירי \ 2011
- B **מדרגות קיארה III** \ מתן ישראלי \ 2010

מקומות נוספים באזור

1 **מוזיאון על התפר**
ימים ב', ד', ה' 10:00-17:00
ג' 14:00-21:00
בימי ו' 10:00-14:00
המוזיאון סגור ביום שבת
www.mots.org.il

2 **בית ספר מוסררה - רחוב הע"ח 9**
www.musrara.co.il

3 **סדנת ההדפס ירושלים**
רחוב שבטי ישראל 38,
ימים א'-ה' בין השעות 08:00-15:00,
בימי ו' בתיאום מראש

4 **חומוס עכרמווי**
הנביאים 2
כל השבוע 06:00-16:00

5 **הכנר הרומית - התערוכה "עשוי מאבן" (30.1.15-23.10.14)**
ראשון, שלישי 09:00 - 16:00
חמישי 12:00 - 20:00
שבת 09:00 - 16:00

6 **מרכז אמנות אל-מאמל (המפעל)**
השער החדש, העיר העתיקה
(+972)2-6283457
www.mamalfoundation.org

פרטים נוספים:

אתר: www.muslala.org
דוא"ל: info@muslala.org
טלפון: 052-4678155

סיור אומנות וחומוס שבועי:

מדי שבת יוצא סיור מכר ספרא (10:30) סיור בפרויקט מוסללה המסתתים בחומוס עכרמווי שבמזרח מוסררה. הסיור נבחר ל"סיור המודרך הטוב בישראל לשנת 2014" ע"י ערוץ 2. **שלם כפי יכולתך - אין צורך להרשם!** (הסיור באנגלית)
לפרטים על סיורים והזמנת סיור לקבוצה: tours@muslala.org

אין יוצאים לדרך:

את המסלול ניתן ללכת כל יום, כל היום 24/7 - כל העבודות נמצאות בשטחים ציבוריים. מומלץ לשלב יחד עם ביקור בגלריות ובמוזיאונים שנמצאים באזור, אך גם לשיטוט לילי יש את הקסם שלו.

יחידים: ניתן למצוא את מפות המסלול בסדנת ההדפס ובמוזיאון על התפר או - להוריד ולהדפיס מהאתר של מוסללה www.muslala.org

קבוצות: ניתן להזמין סיור מותאם לצרכי הקבוצה - הסיור המומלץ כולל את התערוכה "ובליבה חומה", ביקור במוזיאון על התפר וסיור בתערוכה "עשוי אבן" שמוצגת באתר הכיכר הרומית, שער שכם.